

Språkutveckling och integration på familjecentralerna i Örebro län

Språkutveckling och integration på familjecentralerna i Örebro län

Marie Wellander och Anne Myllylä

Rapport 2021:8
Dnr: 21RS8943
2021-09-06

Bokstart
MED STÖD AV KULTURRÅDET

BOKSTART
ÖREBRO LÄN

Innehåll

1.	Inledning.....	5
1.1	Bakgrund.....	5
1.2	Syfte och mål	6
1.3	Genomförande och metod	6
1.4	Finansiering.....	8
2.	Kunskapsöversikt	9
2.1	Barns språkutveckling	9
2.1.1	Känslomässig anknytning	9
2.1.2	Samspel och kommunikation	9
2.1.3	Lyssnandet – nyckeln till språket.....	10
2.1.4	Tidig språkstimulans	11
2.2	Språkets betydelse för identitet och demokrati.....	11
2.2.1	Samverkan	12
2.3	Öppna förskolan – arena för språk och integration	12
3.	Resultat	14
3.1	Språkutvecklande verksamhet på familjecentralen – samverkan	14
3.2	Barnmorskemottagning	15
3.3	Barnhälsovården	15
3.4	Familjestöd.....	16
3.5	Öppna förskolan.....	17
3.5.1	Pedagogisk miljö	17
3.5.2	Verksamhet	17
3.6	Förhållningssätt.....	18
3.7	Samarbete.....	19
3.8	Språkfrämjande verksamhet och integration	20
3.9	Riktade språkinsatser till målgrupper och integration .	22
3.10	Att nå ut till familjer.....	24
4.	Analys	25
4.1	Språkutvecklande verksamhet och koppling till familjecentralernas integrationsarbete?	25

4.2	Erbjuds de språkstödjande insatser jämlikt i Örebro län	27
4.2.1	Familjecentraler i hela länet.....	28
4.2.2	Samlokalisering och samverkan	28
4.2.3	Tillgänglighet	29
4.3	Kan språkutvecklande verksamhet på länets familjecentraler bidra till ökad integration?	29
4.4	Sammanfattning	31
4.5	Utveckling framåt.....	32
	Käll- och litteraturförteckning	34
	Bilaga 1 – intervjuguide	36

1. Inledning

1.1 Bakgrund

”Barn och ungas uppväxtvillkor är ett prioriterat område för att nå folkhälsomålet: att skapa förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen och utgår från FN:s konvention om barnets rättigheter både ur ifrån barnrättsperspektiv, barnperspektiv och barnets egna perspektiv.”

Barnkonventionen anger uttryckligen att barn och ungas uppväxtvillkor är ett prioriterat område, där huvudansvaret ligger hos föräldrar eller annan vårdnadshavare för att ombesörja en gynnsam utveckling och uppfostran för barn och unga. Det innebär att föräldrar men även andra närstående vuxna, är viktiga förebilder för sina barn med en unik möjlighet att främja barns hälsa och utveckling. Föräldraförmågan har således en avgörande betydelse för barns uppväxt och är viktig att stärka för att skapa goda förutsättningar för att främja barns utveckling under mer jämlika och likvärdiga former. Under barnets uppväxt kan olika faktorer bidra till att föräldrar har olika behov av stöd, det kan röra sig om t ex barnets utvecklingsnivå, familjesituation eller uppväxtmiljö.¹

Familjecentralen är exempel på en verksamhet med goda förutsättningar för olika professioner att samarbeta för barnets bästa. På familjecentraler bedrivs en generell, hälsofrämjande, tidigt förebyggande och stödjande verksamhet som riktar sig till barn och deras föräldrar.²

Familjecentralen är en mötesplats för familjer med barn i syfte att främja en god hälsa och utveckling hos blivande föräldrar, föräldrar eller andra vuxna med barn utifrån familjens hela livssituation. På en familjecentral verkar barnmorskemottagning (BMM), barnhälsovård (BVC), öppen förskola och förebyggande socialtjänst under ett och samma tak och är en samverkan mellan region och kommun. Målgruppen är alla blivande föräldrar, föräldrar och barn 0-6 år och i vissa fall upp till 18 år eller mer.

Familjecentralen utgör därmed en gemensam arena där föräldrar och barn kan träffas och utbyta erfarenheter, där det finns kompetens i nära samverkan som är lättillgänglig och snabbt går att nå. Ett ”föräldrarum” där barns bästa står i centrum. En plats för alla oberoende av ekonomiska förutsättningar, kulturtillhörighet, etnicitet, familjestrukturer osv.³

---

¹ Socialdepartementet, En nationell strategi för ett stärkt föräldraskapsstöd, s. 3

² Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa, SOU 2017:47

³ Föreningen för familjecentralernas främjande, 2015

I Örebro län finns familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamheter i 9 av länets 12 kommuner. Sammanlagt finns 15 familjecentraler/familjecentralsliknande verksamheter i Örebro län. En överenskommelse finns tecknad mellan Region Örebro län och kommunerna i Örebro län, som utgör en grund för samverkan om familjecentral.⁴

I Örebro län bor en stor andel utlandsfödda och nyanlända familjer från olika länder och med olika språk. En nyckel i integrationsarbetet är att möjliggöra språkundervisning och satsning på samhällsinformation för att påskynda arbetet med jobb och etablering.

Behov av språkstödjande insatser och ökad medvetenhet om språkets betydelse hos målgruppen är av central betydelse. För att få en bild av de språkstödjande insatser som genomförs på länets familjecentraler och vilken betydelse det har för barns språkutveckling och om det kan utgöra en del i integrationsarbetet vill vi mot denna bakgrund kartlägga och undersöka frågan.

1.2 Syfte och mål

Syftet med insatsen är att inventera, undersöka och kartlägga de språkutvecklande insatser som genomförs och erbjuds på länets familjecentraler. Ett annat syfte med kartläggningen är att se över om insatserna erbjuds jämlikt i Örebro län.

Övergripande frågeställningar för kartläggningen:

- Vilken språkutvecklande verksamhet erbjuds på familjecentralerna i Örebro län?
- Erbjuds de språkstödjande insatserna på familjecentralerna jämlikt i Örebro län?
- Kan språkutvecklande verksamhet på familjecentralerna för att stärka barns språk även bidra till ökad integration?

1.3 Genomförande och metod

Under 2020 drabbades världen och Sverige av en pandemi, Covid-19, som har påverkat hela samhället. Med anledning av pandemin och risker för smittspridning har familjecentralernas verksamheter tvingats ställa om och förändras och vårt utvecklingsarbete med kartläggningen har därmed också påverkats. Av Örebro läns 15 familjecentraler är 2 pausade (öppna förskolorna) och inte undersökta i kartläggningen.

---

⁴ Regional samverkan för familjecentral- överenskommelse mellan Region Örebro län och kommunerna i Örebro län, 2018

Genomförande:

augusti 2020-----Juni 2021

Fas 1 – Planering - förberedelser:

En projektledare med erfarenhet av familjecentralsarbete anställdes, samt en projektanställd bokstartspedagog med erfarenhet av språkutvecklingsarbete.

Under planeringsfasen togs en projektplan fram angående kartläggningens genomförande. En projektorganisation och styrgrupp kopplades till projektet. Inför framtagande av intervjuguide genomfördes en litteraturgenomgång. För att förankra utvecklingsarbetet i familjecentralernas organisationer i länet skickades ett informationsbrev ut till berörda chefer inom region och kommuner samt till personal på familjecentralerna i syfte att informera om utvecklingsarbetet och med en förfrågan om medverkan i kartläggningen.

Fas 2 – Genomförande av kartläggning:

Under genomförandefasen har alla 15 familjecentraler i Örebro län kontaktats, av dem har 13 familjecentraler intervjuats, 10 digitalt medan tre intervjuer kunde genomföras under verksamhetsbesök. Intervjuerna genomfördes mellan september till december. Kartläggningen genomfördes via intervjuer med stöd av en intervjuguide. Respondenterna har framförallt varit pedagoger från öppna förskolan samt barnhälsovårdssjuksköterskor (BHV sjuksköterskor) som representerat familjecentralen samt vid tillfällen har även barnmorskor och socialtjänstens familjestöd deltagit. Inför intervjun fick deltagarna ta del av frågeguiden i syfte att respondenterna skulle kunna ta in kollegornas tankar och svar för att få en helhetsbild av arbete med språkutveckling och integration på familjecentralen.

På de 13 familjecentraler som är kartlagda i Örebro län har sammanlagt 36 personer på familjecentralerna blivit intervjuade under hösten 2020. Av dem är 14 pedagoger, 13 BHV sjuksköterskor, 6 familjestöd (kuratorer, familjebehandlare) samt 2 barnmorskor och en kulturlots. Vid tre intervjutillfällen har kompletterande intervjufrågor mejlats till barnhälsovården och familjestöd samt vid några tillfällen till pedagoger. Av de 13 kartlagda familjecentralerna var 11 samlokaliserade familjecentraler. På tre familjecentraler av de kartlagda familjecentralerna finns det tillgång till hälso- och kulturkommunikatör/ kulturlots samt på en familjecentral finns tillgång till språkstödjare.

I länet ser det olika ut hur mycket öppethållande öppna förskolorna har. Några enheter har färre än 10 timmar öppet medan flera öppna förskolor i länet har mer än 20 timmar öppet i veckan. Under pandemin är dock öppettiderna förändrade på flera av länets familjecentraler, och två familjecentralers öppna förskolor är pausade, Nora familjecentral och Karlskoga familjecentral.

En omvärldsbevakning och litteraturgenomgång har genomförts under fas två, dels genom att ta del av aktuella studier och utvärderingar kring barns språkutveckling generellt samt forskning kring läsfrämjande.

Fas 3 – Sammanställande och analys:

Alla intervjuer har dokumenterats och sammanställts i kartläggningen. Resultatet av kartläggningen redovisas i resultatdelen och familjecentralens olika verksamheter redovisas under rubriker barnmorskemottagning, barnhälsovård, öppen förskola samt socialtjänstens förebyggande arbete med professioner som kurator, familjebehandlare eller liknande. En analys av dokumentationen har gjorts av det språkutvecklande arbetet som genomförs i länet där resultaten kopplas till rapportens frågeställningar och litteraturgenomgång. Litteraturgenomgången återfinns under delen kunskapsöversikt i rapporten.

Fas 4 – Nästa steg:

Resultatet av kartläggningen kan ligga till grund för planering för vidare utveckling av utökat arbete och stöd kring språkstödjande insatser kopplat till integration vid länets familjecentraler. Vår förhoppning är att kartläggningen ska synliggöra områden som är viktiga att ta med om en länsövergripande handlingsplan för de språkstödjande insatser och aktiviteter tas fram för familjecentralerna. I utvecklingsarbetet ingår att genomföra en processdag tillsammans med länets familjecentraler för att ge en återkoppling av kartläggningens resultat samt ett avstamp för ett fortsatt stärkt språkutvecklande arbete i länet gentemot barn och föräldrar i integrations syfte.

1.4 Finansiering

Detta utvecklingsarbete är ett samarbete mellan länets kommuner och Region Örebro län. Lindesbergs kommun har stötta med en projektledare finansierat av Länsstyrelsen Örebro läns 37a medel. Region Örebro län har stöttat med ytterligare en projektledare inom projekt Bokstart Örebro län finansierat av Kulturrådet.

2. Kunskapsöversikt

2.1 Barns språkutveckling

Barn föds med en stark instinkt att kommunicera redan när de är små och genom att tillägna sig ett förhållningsätt där man betraktar dem som fullvärdiga samtalspartners vid tidig ålder påverkas barns språkliga utveckling.⁵ Det lilla barnets språk utvecklas i samspel med föräldrar och andra närstående där ett barnanpassat tilltal och en lyhördhet för barnets signaler bidrar till språklig stimulans. Barnet signalerar när hen känner obehag, vilket tolkas av omgivningen som i sin tur hjälper barnet. Barnet är kodat att imitera sina föräldrar först med minspel och sedan med ljud. Redan tidigt vittnar föräldrar om att de kan tolka barnets behov utifrån skriket: byta blöja- gosa- eller hungerskrik.⁶ Det utgör naturliga drivkrafter som finns nedärvda hos det lilla barnet och som är viktiga att beakta för barnets utveckling.⁷

2.1.1 Känslomässig anknytning

Den känslomässiga anknytningen mellan barn och förälder är en viktig drivkraft och spelar en viktig roll för den språkliga utvecklingen hos det nyfödda barnet. Det lilla barnet vill härma och efterlikna personer de ser upp till, vilken barnet känner sig trygg med. Det utgör en stark motivation hos det lilla barnet att kommunicera med dessa personer.⁸ Det lilla barnet uppfattar ljud bra och reagerar annorlunda på mänskligt tal och lär sig snabbt känna igen familjens röster och kan känna igen mammans röst redan från moderlivet.⁹ Spädbarn verkar föredra ljusa röster framför mörka. De flesta vuxna talar också automatiskt på ett särskilt sätt med spädbarn där man använder ett ljust tonläge, stark intonation, korta meningar övertydlig artikulering och nära ögonkontakt. Den här formen av barninriktat tal benämns också för *Baby talk*.¹⁰ Genom att använda barninriktat tal ger det i sin tur signaler till barnet att kommunikationen är riktad till dem vilket underlättar förståelsen och inläringen av det man förmedlar. Ofta underskattas den känslomässiga aspekten som bygger på förtroenden och tillitsfulla relationer som är en viktig del i den språkliga utvecklingen. Saknar barnet nära personer att knyta an till och interagera med så bidrar det till en lägre motivation att lära sig språket.¹¹

2.1.2 Samspel och kommunikation

Det är under den första tiden mellan förälder och andra viktiga vuxna i barnets närhet som grunden för ett gott samspel grundläggs. Tillsammans med en lyssnande förälder

---

⁵ Larsson, Karolina 2016, s. 18

⁶ Rikshandboken, Barnets kommunikations-, språk- och talutveckling

⁷ Larsson, Karolina 2016, s. 20

⁸ Ibid, s. 21

⁹ Rikshandboken, Barnets kommunikations-, språk- och talutveckling

¹⁰ Westerlund, Monika 2009, s. 25

¹¹ Larsson, Karolina 2016, s. 21

som ser, observerar, lyssnar, tolkar in en avsikt i barnets rörelser samt avvaktar barnets svar lär sig barnet tidigt modellen för en dialog. Det blir en början till en ömsesidig kommunikation mellan dem – att lyssna, tala och lyssna osv.¹²

När man sätter ord på gemensamma upplevelser i vardagen, bidrar det till ett gemensamt lärande som i sin tur gynnar barnets språkutveckling.¹³ Ett förhållningssätt där den vuxne ser det lilla barnet som samtalande långt innan barnet kan prata bidrar till att barnet dras in i en dialog och lär sig dess turer; lyssna-tala, ge och ta emot.

Att barnen på det här sättet uppmuntras till dialog och får svar på sina frågor anses som mer positivt för ordförrådsutvecklingen än att den vuxne ombedd benämner föremål i barnets omgivning.¹⁴ Att omfatta barnet med kärlek, värme, engagemang och respekt, för att sedan kommentera barnets meddelande och avvakta svaret är att lägga en god grund för fortsatt samspel och språklig utveckling.¹⁵

2.1.3 Lyssnandet – nyckeln till språket

Lyssnandet utgör en viktig del i barns språkutveckling, där det dels handlar om barnets förmåga att rikta sin uppmärksamhet till språkliga- som icke-språkliga ljud. En annan viktig sida av lyssnandet utgörs av den vuxne samtalspartners förmåga att lyssna till barnet. Forskning har visat att spädbarn föredrar mänskligt tal och där det har särskilt viktig betydelse för det lilla barnet.¹⁶ Kring ettårsåldern börjar intresset för röster avta och istället riktas uppmärksamheten mot speciella språkljud som är vanligt förekommande i barnets omgivning. Det innebär att barnet börjar förbereda sig för det språk som det kommer att tala. Barnets förmåga att kunna urskilja viktiga stimulerande språkljud samt att kunna hålla kvar uppmärksamheten på dessa, är viktiga pusselbitar i barnets språkutveckling. Förseningar och avvikelser i barns språkliga utveckling kan härledas till bristande uppmärksamhet beroende på inre eller yttre faktorer för att kunna urskilja väsentligheter ur den ljudliga omgivningen. För det lilla barnet är det viktigt att den ljudliga bakgrundsmiljön är relativt tyst och speciellt i samtalsituationer riktat till barnet, för att underlätta för dem att hålla kvar uppmärksamheten.¹⁷ Däremot behöver den vuxne väcka och stimulera barnets intresse för en mängd olika språkljud där språkljuden varierar såsom genom sång, rytmik, rim och ramsor.

---

¹² Westerlund, Monika 2009, s. 28

¹³ Larsson, Karolina 2016, s. 22

¹⁴ Westerlund, Monika 2009, s. 37

¹⁵ Ibid s.22

¹⁶ Ibid s. 22

¹⁷ Ibid s. 23

2.1.4 Tidig språkstimulans

Betydelsen av tidig språkstimulans betonas genomgående inom olika forskningsinriktningar. Hemmet och föräldrar har en stor betydelse och påverkan på barnets språk-, läs- och skrivutveckling. Forskning visar att föräldrar som får kunskaper och information om barns språkutveckling och betydelsen av tidig språkstimulans stimulerar sina barn mer än andra.¹⁸ Barnens språk stimuleras genom att vi tillsammans med dem sätter ord på känslor och på gemensamma aktiviteter och upplevelser, vilket i sin tur väcker ett intresse hos barnet för kommunikation.

2.2 Språkets betydelse för identitet och demokrati

Dagens barn och ungdomar växer upp i ett samhälle som kräver läs och skrivkunnighet i både privatliv som arbetsliv, mer än tidigare generationer, konstaterar läsfrämjandeorganisationen International Literacy Association redan 1999.¹⁹ I Sverige finns en oro över att unga generationers läsvanor och läsfärdigheter sjunker samt att det finns stora skillnader i läsvanor mellan olika socioekonomiska grupper. I regeringens proposition Läs för livet (2013) föreslås nationella mål för litteratur – och läsfrämjande.

”Alla i Sverige ska, oavsett bakgrund och med utgångspunkt i vars och ens särskilda förutsättningar, ges möjlighet att utveckla en god läsförmåga och ha tillgång till litteratur av hög kvalitet.” Särskilt prioriterat är läsförmåga och läsmotivation bland barn och unga.²⁰

Forskning visar att tidig läskultur gynnar barns språkutveckling och ger större möjlighet att lyckas i skolan. Att arbeta språk- och läsfrämjande på familjecentralernas öppna förskola är en viktig grund för jämlik hälsa och uppväxtvillkor.²¹ Flera forskare belyser vikten av att barn erövrar ett språk och hur viktig språkutvecklingen är för barns hälsa och utveckling. Språket är en grundläggande rättighet och behövs för utveckling av det egna jaget, för att kunna kommunicera med andra människor och vara delaktig i samhället.²²

Tidiga språkstimulerande insatser i hemmiljö har betydelse för små barns språkutveckling. Studier visar på betydelsen av tidig språkstimulans som genomförts i många olika länder, ofta över lång tid. Insatserna har visat sig ha långsiktiga effekter, de påverkar barns skolresultat också efter flera år.²³

---

¹⁸ Med läsning som mål, om metoder och forskning på det läsfrämjande området, 2015 s. 29 – 30

¹⁹ Ibid s.7

²⁰ Med läsning som mål, om metoder och forskning på det läsfrämjande området, 2015 s.7

²¹ En modell för språk och läsfrämjande arbete på Örebro kommuns familjecentraler, 2018

²² Rydsjö, Kerstin. 2017 s 12

²³ Ibid s.12

Faktorer som verkar ha särskilt stor betydelse är:

- en positiv attityd till läsning i hemmet
- föräldrarnas engagemang
- regelbunden högläsning
- tillgång till böcker, tidningar etc. i hemmet.²⁴

2.2.1 Samverkan

Familjecentralens olika kompetenser och kunskaper via barnmorska, BHV-sjuksköterska, pedagog, bibliotekarie, logoped har olika kompetens men med ett gemensamt uppdrag, ”helheten är större än summan av delarna”, och blir tillsammans mervärden för familjer och personal. Familjecentralernas samverkan beskrivs som en bra form för att kunna stimulera barns språkutveckling på bästa sätt.²⁵

Barnkonventionen som lag innebär med lagstiftning att Sverige som land ska verka för att konventionens olika artiklar efterföljs. Det innebär att offentliga aktörer på statlig och kommunal nivå i sina verksamheter ska säkerställa barns rättigheter, där speciellt artiklarna 2, 3, 6 och 12 är vägledande och utgör de fyra grundprinciperna. Verksamheter som riktar sig till barn och unga ska genomföras och särskiljas utifrån tre rådande synsätt som belyser barnets rättigheter och barns bästa vilka är; *barnperspektivet, barnets perspektiv och barnrättsperspektivet*.²⁶

Statens Kulturråd som sedan 2015 driver den nationella satsningen Bokstart i Sverige, har intentionen att utveckla allmänna insatser till alla småbarnsfamiljer och speciellt riktade insatser till barnfamiljer med störst behov. Kommuner och regioner har möjlighet att söka medel från Kulturrådet för att arbeta med Bokstart. Region Örebro län driver sedan 2017 ett regionalt Bokstartsprojekt i samverkan mellan bibliotek, barnhälsovård och logopedi.

2.3 Öppna förskolan – arena för språk och integration

Sveriges kommuner och regioner (SKR) har mellan 2018-2020 undersökt och kartlagt hur öppna förskolan kan arbeta för att främja utrikesfödda kvinnors integration. I sin slutrapport *Öppen förskola för språk och integration 2018-2020*, fastslår de att på öppna förskolor med olika samverkansaktörer runt om i landet erbjuds viktiga insatser riktade till utrikesfödda föräldrar som ingen annan aktör ansvarar för och studier visar att verksamheten är betydelsefull för både integration och etablering.²⁷

---

²⁴ Ibid s.12

²⁵ Rydsjö, Kerstin. 2012 s 64 - 65

²⁶ Regeringskansliet. Barnkonventionen som svensk lag.

²⁷ SKR slutredovisning 2021, Öppen förskola för språk och integration 2018-2020

Utrikesfödda familjer är en målgrupp som har särskilt stora vinster av att besöka öppna förskolan. Framförallt kvinnor eftersom föräldraledigheten ofta innebär en paus från svenskundervisningen och med risk att halka efter i sin etableringsprocess. Öppna förskolan är en mötesplats som kan möta och stödja utrikesfödda kvinnor med små barn på flera sätt och nå kvinnor med olika bakgrund. För dem som tidigare inte deltagit i insatser kan öppna förskolan bli ett första steg att skapa nätverk, få samhällsinformation och möjlighet att träna svenska i en trygg miljö. Språket är en viktig faktor för att kunna ta del av information- och samhällsliv, kanske en av de viktigaste faktorerna för utrikesfödda kvinnor att kunna etablera sig i arbetsliv och samhälle är kunskaper i det svenska språket. På öppna förskolan pågår språkinläring på olika sätt. Genom att sjunga med sitt barn, genom undervisning, eller att tillsammans diskutera föräldraskapet eller att lära sig hitta i närområdet är några exempel.

Möjligheten att på öppna förskolan kombinera generell verksamhet med språkundervisning och andra insatser främjar integrationen och är samtidigt språkutvecklande. Öppna förskolan är en unik arena med möjlighet att nå målgruppen som annars kan vara svår att nå, med medarbetare som är vana att arbeta flexibelt och i samverkan med olika professioner och verksamheter. Det gör att många känner sig välkomna till öppna förskolan oavsett bakgrund och utbildningsnivå. För att locka besökare till öppna förskolan beskrivs kulturlotsar eller brobyggare, ha en viktig funktion. För att bygga tillit och relationer till verksamheten med personal och andra besökare men även genom att få kontakt med målgruppen och berätta om öppna förskolan och vad den kan erbjuda. Det visar sig även att öppna förskolan till exempel når kvinnor som vistats i landet i många år utan att ha lärt sig språket, eller kvinnor som inte vill eller får delta i verksamheter där det finns män eller som lever enligt mycket traditionella könsroller. Skapande av förtroendefulla relationer på öppna förskolan gör att kvinnorna vågar be om hjälp, och ta emot hjälp. Även möjligheten att lära sig språket med barnen närvarande och få stöd i frågor kring föräldraskapet eller livet i Sverige lyftes av de deltagande kvinnor i slutrapporten som viktigt och som möjliggörs på öppna förskolan.

Genom öppna förskolans möjlighet att erbjuda både generella och målgruppsinriktade insatser efter behov främjas integration genom att föräldrar med svensk och utländsk bakgrund kan delta i verksamheten. Det är låga trösklar till verksamheten, den är frivillig, ingen registrering eller krav på närvaro och att barnen är med i verksamheten möjliggör även att hemmavarande kvinnor med barn kan delta på öppna förskolan, särskilt gynnsamt är det för utrikesfödda kvinnor med få sociala kontakter och ett

begränsat nätverk. Öppna förskolan kan vara en viktig mötesplats att bryta isolering och främja psykisk hälsa.²⁸

”– I öppna förskolan bedrivs ett viktigt arbete. Tusentals utrikes födda föräldrar får varje år stöd att utveckla sin svenska, diskutera normer och värderingar, guidning till jobb samt etablera nätverk med svenskar och andra nyanlända. Det bidrar till att föräldrarna snabbare kommer in i samhället vilket även ger goda förutsättningar för barnens uppväxt”

Anders Knappe, ordförande SKR²⁹

3. Resultat

3.1 Språkutvecklande verksamhet på familjecentralen – samverkan

Samtliga familjecentraler är helt eniga i frågan om att det är viktigt att arbeta med barns språkutveckling.

”- Språkutveckling - det finns i vardagen, det är som syre, det bara finns! Barn behöver det, det är en förutsättning för det lilla barnet att kunna ta emot världen och vi vuxna måste ge dem den möjligheten.”

Hälften av de intervjuade familjecentralerna upplever att de har god kännedom om varandras arbete och flera av de tillfrågade önskar utveckla samarbetet ytterligare, för att det då ges tid och möjlighet att lyfta gemensamma verksamhetsfrågor.

”- Vi skulle vilja utveckla samarbetet, det är viktigt att det blir en röd tråd mellan våra olika verksamheter.”

Några familjecentraler uppgav att de inte hade regelbundna träffar på familjecentralen och inte hade så god kännedom om varandras arbete men att de önskade mer samarbete generellt i syfte att lyfta mer gemensamma frågor för verksamheten. På flera familjecentraler är upplevelsen att samarbetet mellan professionerna är mer situationsstyrt om behov finns, t ex på Babycafé eller utifrån ett TEMA som BVC deltar i, t ex kring att prata kring barns hälsa, mat och sömn.

---

²⁸ Ibid s.26

²⁹ Öppna förskolan är en väg in i det svenska samhället. 2021

Flera familjecentraler refererar under denna samtalspunkt samverkan och samarbete som en viktig del och hänvisar till ett strategiskt utvecklingsarbete flera familjecentraler deltagit i som positivt för utvidgad medvetenhet kring barns språkutveckling och läsfrämjande pedagogiska miljöer i verksamheten.

3.2 Barnmorskemottagning

Flera familjecentraler uppger att barnmorskorna inte specifikt pratar om barns språkutveckling. På fyra av tretton familjecentraler svarar barnmorskorna att de under graviditeten uppmuntrar de blivande föräldrarna att prata och sjunga för magen.

”- Vid graviditetskontrollerna uppmärksammar vi föräldrarna att - Nu hör ditt barn dig, du och din partner kan prata och sjunga med barnet i magen redan nu. När barnet föds känner det igen era röster.”

På en annan familjecentral brukar barnmorskorna prata med föräldrar med annat modersmål hur viktigt det är att kunna språket för att kunna komma in i samhället. De uppmuntrar föräldrarna att prata och sjunga för barnet redan i magen. De delar ut informationsmaterial som finns översatt på olika språk. En familjecentral är på gång att starta upp ett projekt där man läser för sitt blivande barn under graviditeten. En barnmorska berättar att de pratar språkutveckling under föräldragruppsträffarna. Träffarna innehåller: Förlossningen- amning- och tiden efter.

På *Tiden efter* träffen pratar de om kommunikation och språk och det viktiga samspelet. Barnmorskan tar upp att det är viktigt att prata, sjunga, läsa med barnet med ögonkontakt till sitt barn. Särskilt under amningen, den stunden ska det vara barn och förälder tillsammans.

3.3 Barnhälsovården

Samtliga familjecentralers barnhälsovård (BVC) i länet, följer Rikshandboken i Barnhälsovård med hälsobesök, hembesök och språkscreening.

Barnhälsovårdspersonal lyfter att de kontinuerligt pratar med föräldrarna under hälsobesöken redan från att barnet är ca en vecka gammal om hur viktig språkutvecklingen är och uppmuntrar föräldrarna att sätta ord på saker och händelser, prata med sitt barn, ha ögonkontakt, sjunga och läsa mycket. Gåvoböcker från regionen och biblioteken delas ut vid vissa besök, liksom presentkort för att hämta en gåvobok på biblioteket.

En enhet uppger att man har ett utökat hembesöksprogram speciellt till vissa adresser i sitt upptagningsområde.

”- Vid dessa besök tar vi upp vikten med att prata med sitt barn. Vi pratar om språket vid varje hembesök, samt vikten av att läsa för sitt barn. Vi tar upp att det är viktigt att bekräfta sitt barn, vilket i sin tur stärker samspelet mellan barn och förälder.”

Från en annan enhet nämndes att föräldrar i villaområden generellt är mer medvetna om läsningens betydelse för barns språkutveckling medan föräldrar i hyresområdet inte är lika medvetna och behöver introduceras mer.

Flera familjecentraler lyfter materialet bildstöd, språkstimulans 0-18 månader och som används särskilt tillsammans med familjer med annat modersmål än svenska. Materialet finns även översatt på olika språk. En enhet använder sig av bildstöd till 4 och 5 åringar vid besöken som är mycket uppskattat.

”- Det har varit superbra eftersom barnen blir aktiva och får en inblick över vad som kommer att ske vid besöket. Via bilderna kan man visa vad som ska göras vid besöket och sedan har barnen möjlighet att bestämma i vilken ordning de olika delarna ska ske. Det bidrar till väldigt bra och trevliga möten och det underlättar för oss när vi möter barn och föräldrar med annat modersmål än svenska.”

Personalen på BVC pratar med föräldrar som har ett annat modersmål att det är viktigt att prata sitt modersmål i hemmet och att barnen lär sig svenska på förskolan. De uppmanar också föräldrarna att besöka biblioteket för att låna böcker och att läsa mycket för sina barn.

3.4 Familjestöd

På de flesta familjecentralerna uppger familjestöd att de inte direkt kommer i kontakt med frågor kring barns språkutveckling annat än när de deltar i öppna förskolans verksamhet och när de deltar utifrån sin profession i de gemensamma språkliga målen för verksamheten. En familjecentral uppger att pedagog och kurator planerar och genomför verksamheten tillsammans. Däremot uppstår spontana samtal om barns språk, uppger en kurator och menar att de uppmuntrar föräldrar att prata mycket med sina barn.

Flera av kuratorerna uppger att de ofta pratar anknytning med familjerna, under hembesöken och specifikt med föräldrar med annat modersmål. De pratar även om hur viktigt det är att prata sitt modersmål i hemmet samt vilken betydelse det svenska språket har och vilka konsekvenser det för med sig om man inte lär sig svenska. Enskilda samtal utgör en stor del av kurators verksamhet.

” – I de enskilda samtal jag har händer det ofta att jag betonar värdet av att hjälpa sina barn att hitta ord för vad de känner, hur de har det, vad de vill och vad de

tänker; jag uppmuntrar föräldrar att samtala mycket med sina barn. Detta främst för att knyta en närmare relation till barnet men också för att utveckla barnets och den egna förmågan att ge uttryck för känslor. Sannolikt utvecklas ju även språket i sig i detta.”

3.5 Öppna förskolan

3.5.1 Pedagogisk miljö

Flera familjecentraler lyfter den språk- och läsfrämjande pedagogiska miljön på öppna förskolorna som en viktig del i arbetet. Vilket handlar om ett medvetet och synligt arbete med böcker och läsning.

Språk- och läsmiljöerna kan handla om allt från bokutlåningshyllor/minibibliotek i kapprum och hall, mysig fåtölj och lampa vid böckerna i väntrummet till att det i köksmiljön finns böcker som anknyter till matlagning för både barn och vuxna och såklart. Böcker finns väl synliga i verksamheterna på samtliga familjecentraler, på svenska och på flera andra språk, samt för olika åldrar, från pekböcker till böcker för äldre barn, temaböcker och böcker i olika genrer. Böcker skyltas på tavellister eller i bokhyllor i olika höjd för att barnen själva skall kunna nå dem och böcker dukas fram lättillgängligt på lekmattor under bl. a. *Babycafé* tillfällen. Böcker förekommer även lättillgängligt bredvid olika lekmiljöer där man skyltar med böcker och saker som hör ihop som t ex vid bondgårdsdjur finns böcker som handlar om djur på bondgården.

Utlåning av bokpåsar är vanligt på flera familjecentraler, det kan röra sig om öppna förskolans egna bokpåsar eller bokpåsar lånade på biblioteket. Bokpåsarna innehåller antingen några böcker på svenska och/eller andra språk, men även påsar med böcker kombinerat med rekvisita t ex ett gosedjur eller känd figur som *Pippi* eller *Alfons*. Bokpåsarna kan även vara tematiska, t ex handla om vatten, etc.

3.5.2 Verksamhet

Återkommande språkutvecklande aktiviteter som förekommer på Öppna förskolan är sångstunder, bokstunder, sagostunder, pedagogiska aktiviteter och barns lek. Samtliga familjecentraler erbjuder sångstunder dagligen eller några gånger per vecka. I sångstunderna ingår rim och rams inslag. Vanligt förekommande vid sångstunderna är sångpåsar med rekvisita som t ex saker, figurer eller lekdjur/gosedjur som förstärker och illustrerar sångerna. Några familjecentraler använder *TAKK*, vilket innebär tecken som alternativ kommunikation under sångstunderna men även s.k. babytecken används (förenklade *TAKK* tecken). Några familjecentraler delar ut sång, ramskort eller broschyrer som familjerna kan ta med hem. Ramsor, månadens ramsa är stående inslag på flera familjecentraler.

Flertalet verksamheter erbjuder spädbarnsmassage i sin verksamhet. Vid dessa tillfällen tar man upp vikten av tidig språklig stimulans för barns språkutveckling, vilket handlar om att svara på barnets signaler, kommunikation och anknytning. Flera familjecentraler lyfter leken som en viktig språkutvecklingsaktivitet mellan barn-barn och vuxen- barn och att i verksamheten erbjuda miljöer och material som är språkutvecklande.

Skapande, rörelse lek, rim-memory, bokstavspussel, magnetbokstäver, pyssel, målning mm. Läsbingo är en form av spel där man uppmanas göra olika språkstimulerande aktiviteter tillsammans med sitt barn, som t ex läsa en saga under bordet! Några pedagoger tar upp att leken finns som en naturlig del i verksamheten. Pedagogerna nämner att närvaro och delaktighet är viktig i mötet med barn och familjer och här är språket en viktig del. De säger också att det är viktigt att personalen är medveten om språkfrågorna och göra sig tillgänglig för familjerna.

”- Språket ska finnas närvarande i alla våra möten med besökare. Det ska finnas ett språkutvecklande tänk i vår verksamhet.”

3.6 Förhållningssätt

Förutom ett medvetet arbete med språk- och läsfrämjande aktiviteter och pedagogiska miljö på öppna förskolorna lyfter personalen fram ett språk-och läsfrämjande förhållningssätt och upprättande av goda kontakter med besökarna som väldigt viktigt i det språkutvecklande arbetet.

Flertalet familjecentraler nämner att de medvetet arbetar för att skapa goda samtalsplatser, där de betonar personalens bemötande som en viktig faktor för språkmiljön. En enhet nämner att en pedagog finns tillgänglig bland föräldrar och barn på golvet, där samtal uppstår, t ex om språket. Samtal får stort utrymme i verksamheten där man som pedagog går runt och fångar upp varje familj en liten stund.

”- När vi pratar med barnen försöker vi alltid sitta ned på huk, i ögonhöjd, och prata och vara närvarande i samtalet. Visa att barnets röst och ord är viktiga.”

En annan pedagog berättar om att de introducerar familjerna vid första besöket genom att visa runt på familjecentralen, berätta om värdegrunden, visar läsmiljöer och böcker samtidigt som de berättar om vikten av att läsa för sitt barn och vilken skillnad det gör för barns språkutveckling om man läser regelbundet.

3.7 Samarbete

Samarbetet är en framgångsfaktor som nämns i arbetet med barns språkutveckling på familjecentralerna. Dels handlar det om det interna samarbetet mellan olika professioner som ingår i familjecentralens team, vilket bidrar till att man kan tillvarata de olika kompetenserna som finns för att hjälpa och stötta familjer.

Familjecentralens värdegrundsfrågor nämns som viktiga i sammanhanget, där de lyfter fram allas lika värde oavsett bakgrund eller kulturell tillhörighet. Det betonas att det är viktigt att lyfta fram värdegrundsfrågorna och prata om dem tillsammans i verksamheten.

Flertalet familjecentraler har ett samarbete eller är på gång att starta upp samarbete med biblioteken. Det kan handla om utlåning av bokpåsar i öppna förskolan, samarbeten kring sagostunder på biblioteken eller familjecentralen och tillgång av böcker i väntrum och kapprum.

Flera familjecentraler uppger att man besöker biblioteket tillsammans med barn och föräldrar. Pop-up verksamhet förekommer, vilket betyder att bibliotekspersonal kommer med en cykel lastad med böcker som föräldrar kan låna och det finns även möjligt att skapa bibliotekskort på plats. En familjecentral uppger att man har ett utvecklat samarbete med biblioteket, vilket innebär att bibliotekarien kontinuerligt deltar en förmiddag i veckan i verksamheten med språklek, sagostund och bokprat. *Baby-Bokis* är ett samarbete med biblioteket med träffar innehållande bokläsning, dramatisering och sång. Föräldrar som deltar får låna hem bokpåsar och efter avslut får barn och förälder en bok.

BabyLäs är ett nystartat samarbete mellan en familjecentral, bibliotek och BVC. *BabyLäs* erbjuder lästräffar till familjer som ännu inte provat på att läsa sagor för sitt lilla barn 4 -6 månader. Under 6 tillfällen träffas gruppen med pedagog och bibliotekarie, läser en ny saga tillsammans vid varje träff och delar erfarenheter kring hur läsningen gått hemma. Vid avslut behåller familjen de fem böckerna i sin bokpåse.

Från barnhälsovårdens sida nämns samarbetet med biblioteket kring gåvoböcker som viktigt och gynnsamt i arbetet. Gåvoböckerna som personalen delar ut till barn vid olika åldrar bidrar till naturliga tillfällen för dem att ta upp betydelsen och vikten av läsning med föräldrarna. Det ger personalen möjlighet att introducera boken och visa på för föräldrar hur man kan läsa och engagera barnen i bokläsandet.

Samverkansmodellen är ett samarbete mellan biblioteket och familjecentralerna i en kommun. Samarbetet innebär att varje termin finns tre tillfällen inbokade; två tillfällen på familjecentralen och då vanligtvis under *Babycafé* tid. Vid en samling på

familjecentralen tar bibliotekspersonalen upp faktorer som påverkar barns språkutveckling inbegripet i en läs-, sång- och ramsstund. Vid ett tredje tillfälle bjuds föräldragrupper till biblioteket där man berättar om vad biblioteket kan erbjuda och visar runt i lokalen.

På en familjecentral har man deltagit i att utforma en *Sagostig* i en närliggande skog och som verksamheten besöker kontinuerligt. Det handlar om att följa en saga genom bilder och text via bokskåp utplacerade efter en stig i skogen. Under en period hade de ingen saga uppsatt utan fick istället zooma in QR-koder i bokskåpen och fick på så sätt en saga uppläst eller visad via mobiltelefonen. En annan familjecentral har haft ett evenemang med saga runt i parken, med bokstationer och bokmärkestillverkning.

3.8 Språkfrämjande verksamhet och integration

Flertalet familjecentraler uppger att språkutvecklande aktiviteter i verksamheten riktar sig till *alla* besökare och att *alla* ska känna sig välkomna att delta. Personalen inom barnhälsovård och barnmorskemottagning uppger att man når alla barn och föräldrar genom arbetet med Barnhälsovårdens nationella program medan öppna förskolan upplever svårigheter att nå ut till alla med information om verksamheten, i öppna förskolan eller andra aktiviteter som genomförs i lokalen.

Flertalet enheter uppger sig inte ha någon specifik språkutvecklande verksamhet på öppna förskolan för familjer med annat modersmål. Däremot framhåller man familjecentralens öppna förskoleverksamhet som inbjudande för alla familjer som en framgångsfaktor i integrationsarbetet. Personalens bemötande och förhållningssätt nämns ha en avgörande betydelse för att skapa goda kontakter och relationer med familjerna. Alla ska känna att de har en plats på familjecentralen där familjerna ska bli sedd och välkomnad, enligt en av pedagogerna.

”- Det handlar väldigt mycket om bemötande. Hur man tar emot besökare om man bekräftar besökare och hur pass inbjudande man är gentemot besökare.”

En annan pedagog uppger glädjen i att få följa olika familjer i sin utveckling och integration in i det svenska samhället. De anger att när goda relationer med familjerna etablerats är det enklare att hjälpa dem och presentera och koppla ihop dem med andra familjer.

De mötena som uppstår mellan föräldrar från olika kulturer i verksamheten, uppges som en framgångsfaktor av några enheter i svaren. Här lyfter de fram att det blir en stor vinst för verksamheten eftersom föräldrarna kan hjälpa och utbyta erfarenheter med varandra. Personalen uppger att det är viktigt att arbeta för att stärka föräldrar i sin betydelsefulla roll för barnen.

Samarbetspartners som lyfts fram som gynnande i arbetet med språkutveckling är SFI och bibliotek. Ett gott exempel på vad biblioteket kan erbjuda familjecentralen i sitt språkstimulerande arbete är till exempel lån av bokpåsar som kan användas i samlingar med barn och föräldrar nämns av en enhet.

”- Vi lånar bokpåsar från biblioteket med ett tjugotal böcker av samma titel i påsen, och det är så bra när alla har varsin bok och vi läser högt tillsammans när vi har samling. Det gör att vi får med oss de små barnen och föräldrarna när vi läser böcker.”

På en enhet läser pedagog tillsammans med förälder lokala dagstidningen, dels för att träna svenska och läsning men även uppmärksamma aktuella nyheter och evenemang i Örebro.

En pedagog uppger som värdefullt och lyckosamt i integrationsarbetet att ta vara på familjernas säregna livsberättelser.

”- Varje barn och förälder har sin berättelse och ta vara på det.”

Från barnhälsovården försöker man motivera föräldrarna att hitta på olika saker tillsammans med sina barn för att stimulera, stärka och utveckla språket. Samarbeten med olika föreningar kan nämnas som en insats, t ex naturföreningar med naturskola. Det handlar dels om att vidga barn och föräldrars medvetenhet om olika föreningar och vad de har att erbjuda, deltagandet utvidgar även språket hos både barn och föräldrar.

Vidare tar respondenterna upp olika former av riktade insatser som lyckosamma i sin verksamhet. Några av de riktade insatser som nämns är bokcirklar, lästräffar som *BabyLäs*, språkskola och babycaféer i olika former där man antingen riktar sig till både barn och föräldrar eller också enbart till föräldrar. En annan aktivitet som omnämns som lyckosam i verksamheten är internationella matfester som några enheter tar upp, med nätverkande mellan olika familjer.

Från barnhälsovårdens sida ser de digitala medier som kan vara ett hinder för barns språkutveckling. I de fall det påpekas åsyftas digitala medier med engelska i tal och skrift vilket personalen anser har en negativ påverkan på barns språkutveckling. Där man uppger en farhåga i att exponeras för ytterligare ett nytt språk utan att ha grundläggande språkkunskaper i sitt modersmål eller i det svenska språket.

3.9 Riktade språkinsatser till målgrupper och integration

Några familjecentraler har en stor andel besökare med annat modersmål än svenska, upp till 90 % och av dem är en stor andel föräldralediga kvinnor. Några enheter erbjuder riktade insatser till målgruppen. I länet finns även enheter med endast få besökare på familjecentralen med annat modersmål.

Svenska för invandrare (SFI) undervisning är en riktad insats som bedrivs på ett antal enheter och som lyfts fram som en uppskattad språkutvecklande verksamhet. Fem av länets 13 intervjuade familjecentraler erbjuder SFI/ språkskola inom sin verksamhet. SFI bedrivs på lite olika sätt på familjecentralerna, några enheter har öppen förskola samtidigt som SFI pågår i lokalen, en annan familjecentral har stängt övrig verksamhet och erbjuder enbart språkträning den stunden. För undervisningen kommer en SFI lärare till familjecentralerna. På en enhet ser pedagoger och kuratorer efter barnen under tiden och erbjuder pedagogisk verksamhet den tid undervisning pågår, medan det på en annan enhet finns samarbete med annan aktör som ser till barnen och på ytterligare en enhet får föräldrarna själva ansvara för barnen med stöd av pedagoger under SFI undervisningen. Alla de här olika formerna uppges fungera väl, enligt familjecentralerna.

Förutom den undervisning som SFI tillhandahåller, erbjuds på någon enhet på babycafé tid teman på enklare svenska med information om barnomsorg, folktandvården samt Röda Korset. På babycafé tid har även barnmorskor och BVC informerat om frågor kring kvinnor och barns hälsa. På en annan enhet erbjuds orienteringsresor för att visa på viktiga platser i staden samt att lära sig använda kollektivtrafik. Ytterligare en enhet ska starta upp ett samarbete med Medborgarskolan kring svenska och samhällsinformation.

Flera familjecentraler uppger att de även ser andra riktade insatser till målgruppen utrikesfödda som positivt för språkutvecklingen. Det har handlat om olika projekt i syfte att stärka förutsättningar för personer med utrikes bakgrund kring utbildning, arbete och integration i det svenska samhället. Insatser för att stärka kvinnors situation i bostadsområdet, för att ge dem möjligheten att lära och prova olika färdigheter som t ex övningskörning med bil, gymnastik och att lära sig cykla.

Ytterligare ett lyckosamt integrationsprojekt i länet, är ett projekt som riktade sig till nyanlända kvinnor och som var en samverkan med integrationsenheten. I projektet tog man vara på kvinnornas erfarenheter från sitt hemland och jämförde dessa erfarenheter hur det fungerar i det svenska samhället. I projektet medverkande personal från BMM med temat; rätten till sin egen kropp, sin sexualitet och hur det är att leva som kvinna i Sverige.

Pedagogerna på familjecentralen lyfter fram att samarbetet med dessa aktörer som gynnsamt och som bidragit till att kvinnorna hittat till den ordinarie verksamheten på familjecentralen. Därför har de riktade insatserna både varit positivt ur språkutvecklande synvinkel samt även bra för integrationen då insatserna varit ingång till öppna förskolans verksamhet.

Några enheter nämner instegsjobbare eller kulturkommunikatör/hälsokommunikatör på familjecentralerna med specifika språkkunskaper som gynnsamt i arbetet riktat till specifika målgrupper. De personerna har haft språkkunskaper i tigrinja och somaliska vilket bidragit till att man lockat besökare från dessa språkgrupper till familjecentralen. På en annan enhet vill man påtala Kulturlotsens betydelse i det språkutvecklande arbetet, där denne kan betraktas som en brobyggare mellan familjecentralens olika verksamheter med uppgift att lotsa besökarna rätt. Kulturlotsen kan genom att kommunicera det språk föräldrarna talar, inge trygghet och mod hos dem, så att de regelbundet vågar besöka öppna förskolan.

En svårighet i arbetet är främst etableringen av kontakter med familjer med annat modersmål än svenska. I det sammanhanget svarar några respondenter att det lätt uppstår språkförbristningar som kan utgöra ett hinder. De uppger svårigheter i kontaktskapandet och upprättandet av tillitsfulla relationer med besökare med otillräckliga språkkunskaper i det svenska språket samt om man saknar personal med flerspråkig kompetens.

Ett annat område som lyfts fram som en svårighet är skillnader i synsättet på barnuppfostran.

”- Vi tänker lite olika kring det här med barn. Olika kulturer har olika syn på barnuppfostran. Vilket är en utmaning!”

En svårighet som både pedagoger och barnhälsovårdspersonal nämner är förmedlingen av den svenska barnsynen till föräldrar från andra kulturer. Här anges föräldrars omedvetenhet kring deras möjlighet att påverka och stimulera barnens språkutveckling vid tidig ålder. Omedvetenhet kring den här frågan kan enligt en respondent vara att barnfamiljerna umgås med andra barnfamiljer i samma bostadsområde med liknande barnsyn. En annan aspekt som anges är föräldrars rädsla för att lära ut det svenska språket fel för sina barn när föräldrarna inte riktigt behärskar språket fullt ut.

Något som nämns i intervjuerna och som bidrar till skillnader mellan de utländska kvinnorna och männens förutsättningar är möjligheterna till att tillägna sig det svenska språket och etablering in i samhället. Här anser personalen att familjebilden

utgör en bidragande orsak till att kvinnorna halkar efter när det gäller att tillägna sig språket och inkludering in i samhället.

När mammorna i dessa familjer i större utsträckning förblir hemma för att ta hand om barnen försvårar det för dem att fullfölja SFI undervisningen. Det kan innebära svårigheter för dem att återuppta undervisningen efter barnledigheten vilket bidrar att mamman inte får fullständiga språkkunskaper i svenska vilket i förlängningen kan bidra till isolering och utanförskap.

”- Papporna har i stor utsträckning lärt sig svenska medan mammorna är kvar hemma. Familjen har utökats med fler barn och mammorna har kommit efter i språk och i kunskaper om samhället.”

3.10 Att nå ut till familjer

Återkommande svar från personal inom barnhälsovården och mödravården är att man introducerar barnfamiljer till öppna förskolan för att uppmåna barn och föräldrar att ta del av den pedagogiska verksamheten som erbjuds. Här ser man samlokaliseringen utgöra en fördel när man kan följa familjerna in i öppna förskolans lokaler och involvera pedagogerna i den nya kontakten.

Marknadsföring lyfts fram som en viktig del för att nå ut med sin verksamhet till besökare. De frekvent förekommande formerna av marknadsföring som man använder sig av är skriftligt material, digitala och sociala medier.

Vad gäller skriftligt material uppger de broschyrer, foldrar och affischer som den vanligaste formen. Den skriftliga informationen delges mestadels på svenska språket men några enheter uppger sig översatt materialet till några av språken med den största representationen i närområdet. I det fallet uppges översättningar som kostsamt och att de inte har möjlighet att göra det i den utsträckning som önskas. Det skriftliga materialet sprids till andra samarbetsparter såsom bibliotek, förskolor, skolor, socialtjänsten, arbetsförmedling och SFI.

Digitala- och sociala kanaler används i lika stor utsträckning för marknadsföring som skriftligt material av familjecentralerna. Vanligt förekommande formerna av information är på kommunernas hemsidor, Facebook och Instagram. Informationen som läggs ut på dessa kanaler översätts inte till andra språk utan är på svenska. När det gäller muntlig information och marknadsföring uppger man det som värdefullt med flerspråkig personal som t ex språkstödjare eller kulturlotsar i verksamheten. Tolk uppges som ett komplement att använda sig av vid enstaka tillfällen. Inom barnhälsovården ses tolkhjälp som en förutsättning för att kunna genomföra språkundersökningar och screeningar av barn vid hälsobesöken.

Nå ut till familjerna ska inte förväxlas med att nå fram till familjerna. Även om information om familjecentralen och andra aktiviteter som sker på familjecentralen når familjerna via olika kanaler, besöker inte alla familjer öppna förskolan eller andra aktiviteter som erbjuds där.

4. Analys

4.1 Språkutvecklande verksamhet och koppling till familjecentralernas integrationsarbete?

Kartläggningen visar att samtliga familjecentraler i Örebro län har *ett basutbud av språkutvecklande verksamhet* som erbjuds alla besökare oavsett språkbakgrund. Hälften av de undersökta familjecentralerna har förutom ett basutbud en utvidgad språkutvecklande verksamhet med lokala variationer. Flera av de familjecentralerna uppger ett medvetet arbete med inspirerande språkmiljöer, genomtänkta läsmiljöer, en medveten strategi kring bemötande och förhållningssätt för att ständigt inspirera familjerna språkligt samt att vara språkliga modeller och förebilder. Familjecentralerna uppger att de har kunskap kring hur de kan arbeta tillsammans i t ex språkutvecklingsfrågor och flera enheter uppger att de har gemensam planeringstid vilket gynnar samarbetet. Pedagogerna på flera av enheterna har under några år fått gemensam fortbildning som har stärkt arbetet med språk. Fortbildningen bidrog till att personalen fördjupade sig i frågor hur föräldrar uppmärksammas på faktorer som påverkar barns språkutveckling i spontana möten och i pedagogisk verksamhet, samt hur de pedagogiska språkmiljöerna kan utformas språkmässig stimulerande.

Vi ser att detta bidragit till en ökad medvetenhet bland pedagogerna i sitt arbete kring barns språk. Det finns med som en naturlig del i samtal med föräldrar och hur det påverkat utformningen av verksamheten. För familjer med utländsk bakgrund kunde några familjecentraler uppge att de förutom generell verksamhet, erbjöd Språkskola och SFI verksamhet, som beskrivs som framgångsrikt för både språkutveckling och integrationsarbetet. Några enheter samarbetar med andra aktörer kring målgruppen utlandsfödda, förutom SFI är utflykter i närområdet, bokcirklar och naturskola några insatser och aktiviteter som erbjuds. Alla aktiviteter bidrar till språkträning och språkutveckling resonerar flera familjecentraler, inte bara den planerade pedagogiska verksamhet som erbjuds inne på den öppna förskolan.

De målgruppsinriktade aktiviteterna är även en väg in i svenska samhället genom att utvidga förståelsen för samhället. Läsning av barnlitteratur, bokcirklar med klassiska verk som bidrar till diskussioner är språkfrämjande. Likaså att tillsammans med pedagog läsa dagstidningen är språkfrämjande och kan ses ur flera synvinklar, inte

bara lästräning och information om evenemang. Via lokala medier visas samhällsengagemang, världspolitik samt värdet av att göra sin röst hörd och deltagande i demokratiska processer. På öppna förskolan blir också barnsyn, normer och barnuppfostran synliggjorda, via prat och diskussioner tillsammans med andra besökare men även genom att pedagoger och andra professionerna är förebilder i samspel och medverkande i diskussioner.

I SKR slutrapport kring språk och integration synliggörs vikten av verksamhet för familjer med utländsk bakgrund och dess betydelse för etableringsprocessen för utlandsfödda föräldrar och särskilt för kvinnor. Där den inkluderande miljön på öppna förskolan med låga trösklar in i verksamheten och det frivilliga deltagandet har en betydande roll. Men även personalens flexibilitet och erfarenhet kring förhållningssätt och bemötande för att bygga förtroendegivande relationer som bidrar till att föräldrar tors ta hjälp av olika professioner vid behov, samt möjligheten till kontakter med andra besökare. På öppna förskolan kan familjerna frivilligt introduceras för varandra, och nätverk kan uppstå med eller utan pedagogens hjälp. Vilket är särskilt betydelsefullt för kvinnor med utländsk bakgrund, som under föräldraledigheten kan nätverka och bryta isolering och därmed bidra till att stärka den psykiska hälsan samt fortsätta träna språket på öppna förskolan både i generell verksamhet och genom SFI undervisning och målgruppsanpassade aktiviteter. SKR:s slutrapport visar att öppna förskolans verksamhet kan stärka föräldrarnas kunskaper inom många olika områden. Genom barnhälsovården arbete nås alla familjer oavsett bakgrund på familjecentralerna, vilket öppnar upp för en unik möjlighet att nå målgruppen utlandsfödda, som annars kan vara svår att nå och stödja i föräldraskapet.³⁰

På länets familjecentraler är många besökare föräldralediga kvinnor. I länet skiljer det sig åt mellan familjecentralerna beträffande andel besökare med utländsk bakgrund. Någon enhet har många besökare med utländsk bakgrund och då flest kvinnor medan andra enheter endast har få besökare. Flera familjecentraler erbjuder generell pedagogisk öppen förskola kombinerat med målgruppsinriktade aktiviteter för utlandsfödda familjer, något som både familjecentralerna i länet och SKR lyfter som särskilt framgångsrikt i arbetet på öppna förskolan. Insatserna som erbjuds på familjecentralernas öppna förskolor har stöd i forskning som betydelsefull verksamhet för integration och etablering.³¹

På många familjecentraler upplevs språkförbistringar vara hindrande i verksamheten och här har språklotsar/brobyggare och kulturkommunikatörer/hälsokommunikatörer varit ett stort stöd för familjerna. Detta inte enbart som språkhjälp utan även för att

---

³⁰ SKR slutredovisning 2021, Öppen förskola för språk och integration 2018–2020, s.5

³¹ Ibid s.6

³² Ibid s.22

locka och lotsa familjer till öppna förskolan. Familjerna har ofta ett stort förtroende och hög tillit för kulturlotsen som kan presentera familjen för familjecentralens alla verksamheter och professioner. Språklotsar /brobyggare blir nyckelpersoner för verksamheten uppger några familjecentraler, att nå ut och fram till familjerna och deras betydelse för verksamheten stöds även av SKR.³² Öppna förskolans verksamhet blir en arena för möten mellan olika kulturer, språk och integration. Kartläggningen visar att projektet *Bokstart Örebro län* har varit i gynnsamt för länet, där samarbeten mellan olika professioner och verksamheter som arbetar för att främja barns språkutveckling etablerats och startat upp. För att vidmakthålla och förbättra arbetet ytterligare krävs dock bättre förutsättningar och stöd från ledningen för att alla professioner på familjecentralen ska kunna samverka för att stärka arbetet med språk och integration.

En lyckad satsning är det gemensamma gåvoboksprogrammet som genomförs i länet vilket bidrar till att *alla* barn i länet får böcker likvärdigt vid vissa åldrar och som gynnar språkutvecklingen. Böckerna bidrar till att personalen på ett naturligt sätt introducerar läsning och barnhälsovården visar på hur föräldrar kan läsa för barnen. Det blir ett naturligt tillfälle att prata med föräldrarna om hur de kan språkstimulera sina barn. Kring gåvoböckerna har det också varit lyckosamt att personalen inom barnhälsovården till stor del ombesörjt hanteringen av gåvoböcker eftersom de naturligt kommer i kontakt med barn och föräldrar vid besöken.

På hälften av familjecentralerna i länet finns ett etablerat samarbete mellan bibliotek och familjecentralerna enligt en gemensam modell för ett språkfrämjande arbete. Arbetet med modellen arbetades fram i syfte att fördjupa kunskaper kring barns språkutveckling, inleda samarbete med biblioteket och för att garantera att ett likvärdigt språkstärkande arbete erbjuds på kommunens alla enheter. Flera enheter uppger utvecklingsarbetet i positiva termer eftersom det bidragit till att de utvidgat medvetenhet kring barns språkutveckling samt kring de läsfrämjande pedagogiska miljöerna i verksamheten.

4.2 Erbjuds de språkstödande insatser jämlikt i Örebro län

Länets familjecentraler erbjuder ett *språkutvecklande basutbud* i samverkan med de andra professionerna relativt jämlikt gällande den innehållsmässiga delen av den pedagogiska verksamheten i den öppna förskolan. Bokstart i länet bidrar till att de språk- och läsfrämjande insatserna når barnen i länet via barnhälsovårdens bokgåvor i samarbeten med regionen och biblioteken på ett mer jämlikt sätt. Kartläggningen visar på olika strukturella faktorer som t ex tillgänglighet till familjecentral och

bemanning som bidrar till att försvåra att de språkstödjande insatserna kan erbjudas likvärdigt i länet.

4.2.1 Familjecentraler i hela länet

Det finns familjecentraler i nio kommuner av Örebro läns tolv kommuner, av dessa har två kommuner pausat familjecentralens öppna förskoleverksamhet under covid-19 pandemin. Uppstartsarbete är påbörjade i de tre kommuner som inte har familjecentraler eller familjecentralsliknande verksamhet. För att kunna erbjuda en jämlik verksamhet och ett jämlikt utbud av språkstödjande insatser i länet behövs familjecentraler i alla kommuner. Det finns 27 stycken BVC enheter i Örebro län och i dag är något fler än hälften av dessa samlokaliserade med en familjecentral.

Familjecentralerna och den verksamhet de erbjuder bidrar till att gynna familjerna:

- Av att finnas som en öppen arena för kulturella möten som bidrar till ökad möjlighet till integration och nätverkande
- Av den språkfrämjande miljön och det språkstärkande utbudet av aktiviteter som bidrar till att utveckla barns språk och de utländska föräldrars språkkunskaper för att främja integration- och etableringsprocessen
- Av att få hjälp och stöd i föräldraskapet utifrån ett samlat utbud och kunskap från olika professioner med olika kompetenser samt via andra aktörer knutna till familjecentralerna

4.2.2 Samlokalisering och samverkan

I Örebro län är de flesta etablerade familjecentralerna samlokaliserade och närheten underlättar samarbete och samverkan mellan professionerna. Kartläggningen visar att även familjecentraler som inte är samlokaliserade trots det har en nära samverkan, medan det finns samlokaliserade enheter som endast samverkar korta stunder per vecka. Samlokalisering behöver således inte vara en förutsättning för samverkan enligt kartläggningen. Däremot upplever de olika professionerna på några samlokaliserade enheter att det *underlättar samverkan* och samarbete genom att det bidrar till enkla vägar för familjerna till stöd och slussning, samt att verksamheten kan utgå från ett gemensamt förhållningssätt där personalen har ökad kunskap om varandras arbete.

Genom intervjuerna i kartläggningen uppmärksammades på flera familjecentraler i länet att det är viktigt att tillsammans på enheten lyfta och diskutera verksamhetsnära frågor, förhållningssätt, samarbetet och samverkan. Genom att diskutera sin språkutvecklande verksamhet inför intervjuerna synliggjordes frågorna och möjliga utvecklingsbehov vilket flera enheter lyfte som positivt för utveckling av verksamheten framåt.

4.2.3 Tillgänglighet

Öppettider och personalbemanning skiljer sig åt i länet, vilket i sin tur påverkar både utbud och aktiviteter samt möjligheten till föräldraskapsstöd. Den sammantagna öppethållande tiden påverkar möjlighet till lättillgänglig verksamhet och möjligheten att kunna besöka verksamheten utifrån tider som passar den individuella familjesituationen. Tillgängligheten påverkar också möjligheterna till att erbjuda generell verksamhet och målgruppsinriktade aktiviteter likvärdigt i länet. En högre personalbemanning ger större utrymme till att möta upp familjer och att både erbjuda öppen generell verksamhet för alla men även riktade aktiviteter efter målgruppers olika behov.

Strukturella faktorer, ekonomiska förutsättningar och prioriteringar i länets kommuner påverkar tillgången av familjecentraler och utbudet av verksamhet som tillhandahålls på familjecentralerna, vilket genom kartläggningen visar att de språkstödande insatserna inte erbjuds jämlikt i Örebro län.

Kring särskilda insatser och målgruppsanpassade aktiviteter för föräldrar med utländsk bakgrund visar kartläggningen att flera familjecentraler har ett samarbete med SFI, för att stödja föräldralediga och hemmavarande föräldrar, då oftast kvinnor, i svenska språket. Kulturlotsar och kulturkommunikatörer/hälsokommunikatörer finns tillgängliga på några familjecentraler samt några enheter har knutit andra aktörer och projekt till sin familjecentral för att stödja målgruppen utifrån behov. Önskvärt är att man stärker upp så att alla familjecentraler har tillgång till kulturlotsar eller liknade professioner. Initiativen att även erbjuda målgruppsanpassade aktiviteter samt tillgången till kulturlotsar på öppna förskolan stöds även av SKR som framgångsrika faktorer i arbete med språk och integration.³³

4.3 Kan språkutvecklande verksamhet på länets familjecentraler bidra till ökad integration?

Enbart genom att befinna sig på en familjecentral oavsett språkbakgrund och genom att delta i språkfrämjande aktiviteter där familjer möter andra familjer, så påverkar det språket positivt och bilden av föräldraskap i Sverige. Flera familjecentraler i länet refererade integration till något som *pågår var evig dag* och inte till någon separerad händelse i verksamheten.

Genom att verksamheten är öppen för alla bidrar den till gemenskap och låga trösklar som är en viktig del för integration och skapar goda möjligheter till språkutveckling för barn generellt och till att det svenska språket ska utvecklas hos barn och hos föräldrar med annat modersmål.

---

³³ SKR slutredovisning 2021, Öppen förskola för språk och integration 2018–2020, s.5, s 22-23

Ökade språkkunskaper möjliggör för föräldrar att ta del av olika former av samhällsinformation samt ökade möjligheter till nätverkande och kommunikation. Detta i sin tur påverkar familjer med utländsk bakgrund till ökad delaktighet i samhället på ett mer demokratiskt och jämlikt sätt. Det är speciellt gynnsamt för kvinnor med denna bakgrund eftersom de under föräldraledighet riskerar halka efter i språkträning och etablering och därigenom möjligheten att ta del av samhället. Familjecentralernas verksamhet bidrar till att medvetandegöra föräldrar på deras viktiga roll i sitt barns hälsa och utveckling, där språkutveckling utgör en del. Det sker i samverkan mellan professionerna på familjecentralen, där var och en bidrar genom sin specifika yrkeskompetens på olika sätt som tillsammans bidrar till en helhet för familjerna. Personalen på familjecentralerna nämner samverkan som en viktig faktor för en framgångsrik verksamhet och där flera enheter ville få tid och möjlighet till vidareutveckling.

Språkutvecklande aktiviteter och basutbudet på länets familjecentraler utgör stommen i det språkstimulerande arbetet. Via länets övergripande arbete med Bokstart förmedlas metoder och gemensamt språkstärkande material så att det kan erbjudas mer jämlikt till barnfamiljer i länet. Bokstarts språknätverk Örebro län, som alla BVC enheter medverkar i, möjliggör kontakter mellan olika professioner och verksamheter vilket ger möjlighet till erfarenhetsutbyten av olika slag och som därmed kan bredda kompetensen. Det finns en medvetenhet hos pedagoger och BHV sjuksköterskor kring vikten av att stödja föräldrar och barn kring språkutveckling och läsning. Medan kartläggningen visade att barnmorskor och familjestöd inte i samma utsträckning kom i kontakt med språkutvecklingsfrågor utifrån sin profession. Däremot nämner samtliga professioner på familjecentralerna, att barns språkutveckling är ett viktigt område att stödja i arbetet med barnfamiljerna. Kartläggningen visar att de familjecentraler som deltagit i strategiskt utvecklingsarbete kring barns språkutveckling gjort skillnad för verksamhetsutvecklingen på enheterna. Ett strategiskt utvecklingsarbete för hela länet kan bidra till att fler familjecentraler kan utveckla både verksamhet och samverkan och stärka alla professioner att delta i språkutvecklingsarbetet i verksamheterna. Enheterna lyfter tiden till planering och ett gemensamt förhållningssätt som viktigt för verksamhetsutveckling.

Familjecentralernas besökare påverkar verksamheterna i länet vilket bidrar till mer lokala variationer. Flera verksamheter med många utlandsfödda besökare har ett bredare språkstödande utbud med målgruppsinriktade aktiviteter. Kartläggningen visar att flera av de enheterna som möter målgruppens olika behov och erbjuder både generell och målgruppsinriktad verksamhet i stor utsträckning uppger ett gemensamt förhållningssätt kring frågorna och en samverkan mellan professionerna.

Områdets socioekonomi påverkar verksamheten visar kartläggningen, bland annat genom att barnhälsovården erbjuder utökade hembesök och utökade samtal till familjer med utökade behov, tex till familjer med annan språkbakgrund. Genom att arbeta målgruppsanpassat når och arbetar familjecentralerna framgångsrikt för alla familjer som besöker familjecentralen. Hembesök är också något som lyfts fram i Bokstarts uppföljning och som bekräftar att dessa spelar en viktig roll i att stärka föräldrarna i sin betydande roll för barns språkutveckling. Där man vidare tar upp att hembesöken borgar för att skapa individuella möten och etablera förtroendefulla relationer med föräldrarna vilket gynnar det fortsatta samarbetet och arbetet med integration i kommunerna.³⁴

4.4 Sammanfattning

Kartläggningsarbetet visar att det finns en medvetenhet kring arbetet med barns språkutveckling och på familjecentralerna i länet erbjuds ett generellt basutbud av språkfrämjande aktiviteter och pedagogisk verksamhet. Några familjecentraler erbjuder en utökad språkutvecklande verksamhet som gynnar familjer med utländsk bakgrund.

Kartläggningen visar att språkutvecklande verksamhet har betydelse för barns språkutveckling och integration på länets familjecentraler. Där följande faktorer är betydelsefulla:

- Genom att föräldrar deltar i familjecentralens alla aktiviteter, specifikt med öppna förskolan som språkfrämjande miljö med pedagogiska aktiviteter kan det främja föräldrarnas eget språk och möjligheten ökar att knyta kontakter med andra besökarna.
- Genom barnhälsovården finns möjligheten att nå ut till alla familjer och bjuda in till öppna förskolan och familjecentralernas övriga aktiviteter. När familjecentralernas alla professioner arbetar i samverkan med ett medvetet förhållningssätt kring språkfrämjande arbete stärks arbetet och möjliggör det utökade stöd familjer med utländsk bakgrund kan ha behov av. Samarbetet kring att skapa förtroendefulla relationer, se till behov och stödja familjernas språkutveckling och nätverkande bidrar till att familjecentralen blir en mötesplats, en arena, för kulturella möten, språk och integration.
- Genom att delta i de språkutvecklande aktiviteterna och pedagogiska verksamheterna på öppna förskolan ökar och stärks utlandsfödda föräldrars språk och medvetenhet kring sin egen föräldraroll på ett lekfullt sätt tillsammans med sina barn och andra besökande familjer.

---

³⁴ Statens Kulturråd, *Bokstart i Sverige: en uppföljning* 2020 s. 51-52

- När det finns ett medvetet strategiskt arbete såsom samverkan mellan barnhälsovård, bibliotek och öppna förskolan bidrar det till ett utökat språkstärkande stöd för barnfamiljerna.
- Tillgängligheten till familjecentralen och tillgång till böcker via gåvoböcker ökar möjligheten för föräldrar att läsa för sina barn i hemmiljö.
- Personal inom öppna förskolan och barnhälsovården stödjer föräldrars läsning genom att tidigt visa *hur* föräldrar kan läsa för sina barn.
- Bokstart med bokgåvor, verktyg samt metoder för språkutvecklingsarbetet för de små barnen bidrar till ett mer jämlikt arbete i länet. Ett nära samarbete med biblioteken gynnar familjecentralerna och föräldrarna. Till vissa delar finns riktlinjer men arbetet försvåras av att Örebro län består av en region och 12 kommuner som kan arbeta olika i frågorna.

4.5 Utveckling framåt

- Fortsatt samarbete med biblioteket och arbetet med Bokstart som verktyg och metod som säkerställer att arbetet kring små barns språkutveckling övergripande erbjuds jämlikt i Örebro län som gynnar alla familjer oavsett språkbakgrund i hela länet.
- Tid på familjecentralerna för verksamhetsutveckling för alla professioner med stöd centralt. Genom att lyfta frågor om ett gemensamt förhållningssätt på enheten kring språkutvecklingsarbete och läsfrämjande arbete och stärka samarbete och samverkan på enheterna kan verksamheterna i länet göras mer jämlika. Därefter vid behov stärka familjecentraler i att kunna möjliggöra målgruppsinriktade insatser till familjer med utländsk bakgrund, t ex SFI, eller andra insatser, gärna med stöd av kulturlotsar/ kulturkommunikatörer.
- Genom att möjliggöra samtal, stöd kring föräldraskap, barnsyn, jämställt föräldraskap i verksamheten eller via samverkande aktörer medvetandegörs föräldrar på deras viktiga roll för sitt barns hälsa och utveckling. Insatsen är språkfrämjande och stärker föräldrakompetensen och möjliggör mer likvärdiga uppväxtvillkor för alla barn samt är en viktig aspekt ur integrations och etableringsprocessen för utlandsfödda föräldrar.
- Möjliggöra utökade hembesök till familjer, särskilt med annan språkbakgrund, med insatser kring språkutveckling och läsfrämjande.
- På organisationsnivå se över och arbeta systematiskt med frågor kring familjecentralernas tillgänglighet, öppettider och bemanning, i syfte att stärka förutsättningarna att möjliggöra behovsanpassad och jämlik verksamhet på länets familjecentraler. Genom att arbeta för samlokalisering underlättas samverkan samt genom att arbeta för stärkt samarbete med de BVC som inte är samlokaliserade i länet med en familjecentral möjliggöra för alla familjer att besöka och ta del av familjecentralernas aktiviteter, generella eller riktade, samt

nätverka med andra familjer. Det gynnar sårbara familjer, familjer med utländsk bakgrund samt särskilt föräldralediga kvinnor som kan ha svårt att delta i andra insatser tillsammans med barn.

Vi vill rikta ett stort tack till all personal på familjecentralerna som så generöst delat med sig av värdefulla erfarenheter och tips. Vi hoppas att arbetet med kartläggningen kan vara till gagn för länets familjecentraler för att vidmakthålla och stärka arbetet med språkutveckling och integration. Kartläggningen har gett oss insikter att frågan angående det språkfrämjande arbetet som bedrivs riktat till barnfamiljer på familjecentralerna är en viktig och komplex fråga. Vår förhoppning är att det här arbetet aktualiserat frågan, så att den kan ligga till grund för ett fortsatt jämlikt arbete i Örebro län.

Marie Wellander och Anne Myllylä

Käll- och litteraturförteckning

Artikel: *Öppna förskolan är en väg in i det svenska samhället*, Anders Knappe, SKR, 2021.

Tillgänglig: <https://skr.se/skr/tjanster/press/nyheter/nyhetsarkiv/oppnaforskolanarenvaqinidetsvenskasamhallet.52206.html> [20210531]

Bokstart i Sverige: en uppföljning/ Anders Rånlund, Arvid Segerström, Rebecka Strandberg. (2020) Stockholm: Statens Kulturråd, Tillgänglig: <https://www.bokstart.se/ombokstart/bokstart-i-sverige/> [20210531]

En modell för språk och läsfrämjande arbete på Örebro kommuns familjecentraler (2018). Tillgänglig: [Språk- och läsfrämjande arbetssätt på Örebro kommuns familjecentraler.pdf \(orebro.se\)](https://familjecentraler.orebro.se/familjecentraler.pdf) [20210531]

Föreningen för familjecentralernas främjande, *Ni ser allt och alla; pedagogens roll i hälsofrämjande och förebyggande arbete på familjecentraler*, 2015 Tillgänglig: <https://familjecentraler.se/wp-content/uploads/2018/03/Pedagogens-roll-på-FC.pdf> [20210531]

Larsson, Karolina (2016). *Att få barns språk att utvecklas – Strategier för språkutveckling i förskolan, skolan och hemma*. Stockholm: Stefan Hertz utbildning

Med läsning som mål, om metoder och forskning på det läsfrämjande området. Kulturrådets skriftserie/ Jonas Andersson (2015) Stockholm: Statens Kulturråd Regeringen.se, *En nationell strategi för ett starkt föräldraskapsstöd*, Tillgänglig: [En nationell strategi för ett starkt föräldraskapsstöd - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/press/nyheter/2015/09/en-nationell-strategi-for-ett-starkt-foraldraskapsstod) [20210531]

Regional samverkan för familjecentral- överenskommelse mellan Region Örebro län och kommunerna i Örebro län, 2018

Rikshandboken för barnhälsovården, *Barnets kommunikations-, språk- och talutveckling* Tillgänglig: <https://www.rikshandboken-bhv.se/halsa-och-utveckling/kommunikativ-utveckling/barnets-kommunikations--sprak--och-talutveckling/#section-15674> [20210630]

Rydsjö, Kerstin. (2012). *Dags att höja ribban!?* En rapport om samverkan mellan barnhälsovård och bibliotek kring små barns språk- och litteracitetsutveckling.

Rydsjö, Kerstin. (2017). *Dags att höja ribban!* Samverkan för små barn språkutveckling.

SKL slutrapport. *Öppen förskola för språk och integration 2018-2020*. Slutredovisning av överenskommelse mellan regeringen och SKR. Tillgänglig:

[https://skr.se/download/18.71b542201784abfbf7ad09d0/1618210900989/slutrapport%20%C3%B6ppen%20f%C3%B6rskola%20\(00000002\).pdf](https://skr.se/download/18.71b542201784abfbf7ad09d0/1618210900989/slutrapport%20%C3%B6ppen%20f%C3%B6rskola%20(00000002).pdf) [20210531]

Slutbetänkande av Kommissionen för jämlik hälsa, SOU 2017:47. Stockholm: Elanders Sverige.

Tillgänglig: https://www.regeringen.se/49ba4e/contentassets/3917644bbd69413bbc0c017647e53528/nasta-steg-pa-vagen-mot-en-mer-jamlik-halsa-slutbetankande-av-kommissionen-for-jamlik-halsa_sou2017_47.pdf [20210531]

Socialstyrelsen; *Vägledning för barnhälsovården*, Artikelnr: 2014-4-5. Tillgänglig: [Vägledning för barnhälsovården \(socialstyrelsen.se\)](https://socialstyrelsen.se/vagledning/2014-4-5-vagledning-for-barnhalsovarden) [20210531]

SOU 1997:108 (1997). *Att lämna skolan med rak rygg*, Stockholm: Utbildningsdepartementet.

Westerlund, Monika (2009). *Barn i början – Språkutveckling i förskoleåldern*. Stockholm: Natur & Kultur

Bilaga 1 – intervjuguide

Bakgrundsfrågor:

Namn:

Profession:

Antal år i yrket på familjecentralen:

Hur många arbetar på er familjecentral från olika professioner?

Är ni samlokaliserade

Har ni brobyggare/kulturkommunikatörer, kulturtolkar på er familjecentral?

Arbetet på familjecentralen

1. Beskriv hur ni jobbar med barns språkutveckling i verksamheterna på familjecentralen.

BMM

BVC

Familjestöd/ kuratorer/socionomer/familjebehandlare

Öppna Förskolan

- Deltar ni i Bokstart? Hur ser det arbetet ut?
- Känner ni till något om varandras arbete?

2. Samarbetar ni kring barns språkutveckling på familjecentralen?

- Vilka professioner deltar? Beskriv.
- Samverkar ni med någon ytterligare aktör eller verksamhet?
- På vilket sätt?

3. Varför jobbar ni med barns språkutveckling?

- Om ej, varför jobbar ni inte med barns språkutveckling?

Målgrupper för arbetet

4. Erbjuds språkutvecklande aktiviteter till alla?

- Hur arbetar ni för att nå alla barn och familjer med verksamheten, så att alla känner sig välkomna att delta?
- Har ni upplevt något speciellt lyckosamt i ert arbete med barns språkutveckling? Framgångsfaktorer?
- Har ni upplevt att något varit svårt i språkutvecklingsarbetet? Hinder?

5. Hur arbetar ni med språkutvecklande verksamhet på familjecentralen för familjer med annat modersmål än svenska?

- Erbjuder ni flerspråkiga familjer ytterligare stöd/ riktade insatser för språkutveckling? Beskriv

6. Finns det specifik verksamhet för nyanlända/asylsökande familjer? Beskriv verksamheten?

- Jobbar ni med integration i verksamheten? Beskriv?

- Har ni upplevt något speciellt lyckosamt i ert arbete med nyanlända/asylsökande, familjer med utländsk bakgrund och integrationsarbetet? Framgångsfaktorer
- Har ni upplevt att något i arbetet varit svårt? Hinder?

7. Bedömer ni att ni når alla grupper med er verksamhet idag? Beskriv hur ni gör.

- Om inte, vilka nås inte?
- Finns det svårigheter att nå alla med verksamheten?